

PROBLÉMU EKOLOGICKÉHO VÝCHOVY MLÁDEŽÍ

Оберемська В.В., Сорочинська О.А.

Житомирський державний університет імені Івана Франка (України)

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Природне середовище було, є і буде незмінним партнером людини в її повсякденній життєдіяльності. Ми беремо із природної скарбниці всі наші багатства. Природа, її краса і велич залишаються нашим найважливішим скарбом, нашою святинею, якій непідвладні ні мода, ні час.

Аналізуючи сучасний стан освіти та екологічну ситуацію, можна зробити висновок, що формування в молодших школярів екологічної компетентності для збереження навколишнього середовища є важливою проблемою сьогодення.

Актуальність проблеми. Сучасний екологічний стан планети зумовив вирішення даної проблеми на рівні освіти, та спричинив розширення і поглиблення методологічного підґрунтя в освітній практиці. Так, вагомий внесок у філософське осмислення єдності природи і людини належить В. Вернадському, О. Галєєвій, Е. Гірусову, М. Голубцю, О. Дорошко, М. Кисельову, В.Крисаченку, М. Мойсєєву, В. Нестеренку, Г. Платонову, І. Сафонову та ін. Психолого-педагогічний аспект проблеми взаємодії особистості і природи представлений в дослідженнях А. Ананьєва, І. Бєха, Л. Божович, Л. Виготського, С. Дерябо, О. Запорожця, О. Киричука, В. Ясвіна. Теоретико-методичні засади початкової освіти, зокрема, екологічної, досліджено у працях Т. Байбари, Н. Бібік, В. Ільченко, Л. Нарочної, Г. Пустовіта, Н. Пустовіт, Г. Тарасенко та ін. [1].

Однак не зважаючи на багато численні дослідження не повною мірою висвітлено питання формування екологічної компетентності молодших школярів на уроках природознавства.

Тому **метою нашої** статті є визначення основних завдань вчителя початкових класів із формування екологічної компетентності учнів початкової школи, а також розкриття можливих шляхів її формування.

Результати дослідження. Витоки екологічної освіти та виховання в Україні сягають сивої давнини. Вони спираються на багатовікові традиції, та народну педагогіку. Вивчення природи рідного краю є основою екологічного виховання, а ставлення учнів до природи перш за все формується під впливом знань народних морально-етичних підходів до збереження природного середовища. Не можна любити те, чого не знаєш. Таким чином, зазначені положення дозволяють виокремити провідну педагогічну умову ефективного екологічного виховання – врахування в системі виховної роботи народних звичаїв і здійснення виховних впливів із опорою

на народні морально-етичні традиції українців що стосуються збереження навколишнього середовища.

Е. Гірусов під екологічною компетентністю розуміє сукупність знань про екологічні закони, правила і норми, принципи поведінки в природному середовищі, які утримують її від екологічно недопустимих учинків, спрямують її природоохоронну діяльність [1]. Екологічну компетентність учнів визначено, як здатність застосовувати екологічні знання й досвід у життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей і непрагматичною мотивацією взаємодії з природним середовищем на основі усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної побутової діяльності. Екологічна компетентність має діяльнісний характер і передбачає здатність мобілізувати знання, ставлення дитини, готовність реалізувати їх у конкретній екологічній ситуації. Саме через систему підготовки молодших школярів із високим рівнем екологічної свідомості і культури на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людства й природи можна знайти вихід із глобальних екологічних проблем.

Система екологічного виховання не може бути якимось епізодом в житті людини, адже це невід'ємна частина її культури. Тому впродовж всього життя особистості має відбуватися процес становлення й удосконалення культури життя людини в природному середовищі, аби дотриматися рівноваги в системі людина-природа.

Любов до природи слід виховувати з раннього дитинства. «Дітей, що не вміють ще ходити, – писав Г. Ващенко, – треба частіше виносити на свіже повітря, щоб вони могли бачити рідне небо, дерева, квіти, різних тварин. Все це залишається в дитячій душі, осяяє почуттям радості, і покладе в основу любові до рідної природи» [6].

Екологічне виховання, розпочате ще в дошкільному віці, триває на всіх етапах навчання у школі. Кожен із них має свою мету, завдання, відповідну віковим особливостям школярів.

Тому початкова школа забезпечує комплексне вивчення природи і розкриття учням її багатогранних аспектів: естетичного, економічного, санітарно-гігієнічного, екологічного. Діти мають зрозуміти також залежність якості життя і здоров'я від стану природного середовища, прагнути поліпшувати його.

Для успішного здійснення екологічного виховання молодших школярів необхідно визначити екологічний потенціал кожного навчального предмета. Основна ж роль тут належить природознавству, при вивченні якого слід закласти наукову основу природоохоронної діяльності дітей [3].

Як правило, у психолого-педагогічній літературі екологічну компетентність пов'язують із набуттям учнями: а) системи знань про навколишнє середовище (соціальне і природне у їх взаємозв'язку і взаємозалежності), б) практичного досвіду використання знань для вирішення екологічних проблем на локальному й регіональному рівнях; в) прогнозуванням відповідної поведінки й діяльності у

професійній сфері й побуті; г) потребою спілкування з природою та бажанні брати особисту участь в її відновленні та збереженні

Курс природознавства який є базовим предметом у формуванні природничих понять, має необмежені можливості екологічного виховання, оскільки учні безпосередньо зіштовхуються з різноманітними предметами і явищами, опрацьовуючи різні наочні посібники (колекції, гербарії) в їх натуральному вигляді і у графічному зображенні, проводять спостереження за змінами, які відбуваються в природі кожної пори року, займаються дослідницькою роботою. Весь цей досить різноманітний матеріал слугує основою не тільки для ознайомлення із зовнішнім виглядом природних об'єктів, а й встановлення різних видів взаємозв'язків, створює умови для визначення їх внутрішньої сутності, з'ясування причин спостережуваних змін, формулюванню висновків, узагальнень, розгляду об'єктів із різних точок зору, що в свою чергу, сприяє різносторонньому їх вивченню [4].

Головною метою «Природознавства» визначено *формування природознавчої компетентності* учнів шляхом засвоєння системи інтегрованих завдань про природу і людину, опанування способів навчально-пізнавальної і природоохоронної діяльності, розвиток ціннісних орієнтацій у ставленні до природи. Вона досягається шляхом постановки й реалізації як освітніх і розвивальних, так і виховних цілей.

Природоохоронну роботу з дітьми доцільно проводити безперервно, базуючись на принципах нероздільного зв'язку теорії з практикою, науковості та індивідуального підходу. Роботу вчителів слід спрямувати на з'ясування наукових основ охорони навколишнього середовища, роз'яснення ролі наукових знань як продуктивної сили суспільства, стимулювання навчальної діяльності учнів, на формування в них переконання, що прогрес суспільства в цілому неможливий без екологічної свідомості кожної людини на Землі.

Створення екологічно привабливої атмосфери на уроках викликає позитивний відгук у душах дітей.

Ефективність формування екологічної компетентності дитини багато в чому залежить від середовища, у якому відбувається її життєдіяльність. Щоб сформувати екологічну компетентність, учитель сам має бути обізнаним в цих проблемах (глобальних, регіональних, місцевих), мати сформоване почуття громадянської відповідальності за стан природи, бажання та дієву готовність до її збереження.

Досить ефективним підходом щодо формування на уроках природознавства екологічної компетентності молодших школярів є використання елементів ігрової діяльності, різноманітних інноваційних форм організації навчального процесу.

Висновок. Отже, одним із завдань навчання природознавства в початкових класах відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти є виховання соціально активної особистості, яка усвідомлює свою належність до різних елементів природного середовища, здатна мислити, бережливо ставиться до при-

роди, людей і самого себе. Саме тому воно відіграє важливе значення у формуванні відповідальності за збереження навколишнього середовища і, як висновок, – у формуванні екологічної компетентності молодших школярів.

Література

1. Гиусов Э.В. От экологического знания к экологическому сознанию // Взаимодействие общества и природы: философско-методологические аспекты проблемы / АН СССР, Институт философии. – М.: Наука, 1986. – С. 144–158.
2. Іванчик Г.Ф. Пенькова О.І. Про деякі аспекти екологічної освіти школярів: Соціально-гуманітарна освіта України та шляхи її розбудови./ За ред. В.Л. Андрущенка.-К., 1997.
3. Нарочна Л. К., Ковальчук Г. В., Гончарова К. Д. Методика викладання природознавства: Навчальний посібник. К.: Видавниче об'єднання «Вища школа», 1981. – 302.
4. Пустовіт Г.П. Теоретико-методологічні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах: Монографія. /Г.П. Пустовіт – К. – Луганськ: Альма-матер, 2004. – 540 с.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. У 5 т. – К., 1977. – Т. 3. – С. 60 – 61.
6. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник. К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 528.